

Türk Psikoloji Yazıları
2005, 8 (16) 13-23

Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun Psikometrik Açından Değerlendirilmesi

Gül Günaydın* Emre Selçuk Nebi Sümer Ahmet Uysal
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri'nin (EABE; Armsden ve Greenberg, 1987) Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından geliştirilen kısa formunun psikometrik özellikleri, anne ve babaya bağlanmaya ilişkin olarak değerlendirilmiştir. EABE'nin güven, iletişim ve yabancılaşma faktörlerinin Türk örneklemini için ortaya çıkmadığı, anne ve baba alt ölçeklerinin yüksek iç tutarlılığa ve test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu görülmüştür. Yapı geçerliğindeki sınırlılıklar ergen bağlanma literatürüne dayanılarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergen bağlanma, anne ve babaya bağlanma, Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri, güvenilirlik, geçerlik

The Psychometric Evaluation of the Short Form of Inventory of Parent and Peer Attachment

Abstract

In this study, the psychometric quality of the short form of Inventory of Parent and Peer Attachment (IPPA; Armsden & Greenberg, 1987), which was developed by Raja, McGee & Stanton (1992), is evaluated regarding attachment to mother and father. It was found that trust, communication, and alienation factors of IPPA did not emerge for the Turkish sample and that mother and father subscales each had high internal consistency and reliability. Limitations in construct validity of IPPA are discussed based on attachment literature on adolescence.

Key Words: Attachment in adolescence, attachment to mother and father, Inventory of Parent and Peer Attachment, reliability, validity

*Yazışma Adresi: Gül Günaydın, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 06531, Ankara.

E-posta: e114939@metu.edu.tr

Yazar Notu: Bu araştırma, Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından BAP-2005-01-04-01 numaralı araştırma projesi kapsamında desteklenmiştir.

Bağlanma kuramına göre, çocukla onu yetiştiren(ler) arasında kurulan duygusal bağlar, onun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini yaşam boyu etkilemektedir (Bowlby, 1969, 1973). Bowlby'ye göre bağlanma, çocuğun ilgi-bakım ihtiyaçlarını karşılayan kişilere, genellikle ebeveynlere, karşı geliştirdiği güçlü duygusal bağlardır. Bu bağlar, çocuğun bağlanma figürünün yanında kalarak onun sağladığı korumadan yararlanmasını sağlar. Bağlanma ilişkilerinin kalitesi doğrultusunda çocuk, kendisi ve başkaları hakkındaki duygu, algı ve beklentilerini içeren içsel çalışan modeller geliştirir. Bu modeller, tüm yaşamı boyunca çocuğun kişiler arası ilişkilerini yönlendirir.

Hem Bowlby (1988) hem de Ainsworth (1989), ebeveynlerle kurulan bağlanma ilişkisinin sadece çocukluk dönemiyle sınırlı olmadığını, gerek ergenlikte gerekse yetişkinlikte bireyi ve kurduğu ilişkileri etkileyen bir süreç olduğunu vurgulamışlardır. Bu görüşlere paralel olarak Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall'un (1978) çocuklar için yaptığı sınıflandırmayı yetişkinlere uygulayarak güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan stillerin romantik ilişkilerde de ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Bu çalışma, yetişkin bağlanmasındaki bireysel farklılıkları ve bunların psikolojik sonuçlarını inceleyen pek çok çalışmanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Fraley ve Shaver, 2000).

Çocukluktaki ve yetişkinlikteki bağlanma davranışları arasındaki köprünün kurulabilmesi için bağlanma güvenliğinin ergenlikteki gelişiminin anlaşılması gereklidir (Waters ve Cummings, 2000). Ergenliğin bağlanma açısından önemi, içsel çalışan modellerin bu dö-

nemde gelişim sürecini tamamlayarak kişiler arası ilişkileri etkileyen genel birer rehber konumuna gelmesinden kaynaklanmaktadır (Allen ve Land, 1999). Bireyin ebeveynlerine olan bağımlılığının giderek azaldığı ergenlik döneminde arkadaşlar ve romantik ilişki içinde olunan kişiler bağlanma güvenliği açısından önem kazanırlar (Hazan ve Zeifman, 1994). Buna rağmen, anne ve babayla kurulan duygusal bağların ve ihtiyaç anında onlardan alınan desteğin kimlik gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için önemini koruduğu görülmüştür (Allen, Hauser, Bell ve O'Connor, 1994). Dolayısıyla, ergenlerde bağlanma güvenliğinin nasıl geliştiğini ve bunun duygusal, sosyal ve zihinsel süreçleri nasıl etkilediğini anlayabilmek için ergenlik döneminde ebeveynlerle kurulan bağlanma ilişkisinin incelenmesi gerekmektedir.

Çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde bağlanma davranışlarını inceleyen pek çok çalışma yapılmasına karşın, iki dönem arasındaki geçişi temsil eden ergenlik döneminde bağlanmanın ölçülmesi hakkında görece daha az çalışma bulunmaktadır. Parker, Tupling ve Brown'ın (1979) geliştirdiği "Ebeveyn Bağlanım Ölçümü" (Parental Bonding Instrument; PBI), Armsden ve Greenberg'in (1987) geliştirdiği "Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri" (Inventory of Parent and Peer Attachment; IPPA), Kenny (1987) tarafından geliştirilen "Ebeveynlere Bağlanma Ölçeği" (Parental Attachment Questionnaire; PAQ) ile West, Rose, Spreng, Sheldon-Keller ve Adam'ın (1998) geliştirdiği "Ergen Bağlanma Ölçeği" (Adolescent Attachment Questionnaire; AAQ) ergenlikte bağlanmayı ölçmek için geliştirilen başlıca araçlardır (ayrıntılı bir tarama için bkz., Crowell, Fraley ve Shaver, 1999; Lopez ve Gover, 1993).

Ergenlik bağlanma ölçümleri arasında en yaygın olarak kullanılan Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri'dir (EABE; Armsden ve Greenberg, 1987). Ergenlikte farklılaşan bağlanma davranışlarının ölçümünde hem duygusal hem de bilişsel deneyimlerin ele alınması gerektiğini savunan Armsden ve Greenberg, içsel çalışan modellerin ortaya çıkarılması için iki temel deneyim üzerinde durmuşlardır: 1) Bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve duyarlılığına bağlı olarak yaşanan güven, 2) Bağlanma figürünün duyarsızlığı ya da tutarsızlığı sonucunda ortaya çıkan öfke ve umutsuzluk. Bağlanmaya ilişkin bu deneyimler EABE'de, güven, iletişim ve yabancılaşma olmak üzere üç boyutta ölçülebildiği gibi, bu boyutların toplanmasıyla elde edilen bağlanma güvenliğine ilişkin toplam puan da kullanılabilir. Toplam puanla ölçülen ebeveynlere bağlanma güvenliği özsaygı, yaşamdan duyulan memnuniyet ve stresli olaylardan daha az etkilenme ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. EABE ebeveynlerle olan bağlanma ilişkisini genel olarak ölçmesine karşın, daha sonraki araştırmalarda bu envanter, anne ve babaya olan bağlanmayı ayrı ayrı ortaya koymak için de kullanılmıştır (bkz., Lopez ve Gover, 1993). Hortaçsu, Oral ve Yasak-Gültekin (1991), EABE'yi Türk örnekleminde uygulayarak geç ergenlik döneminde anne ve babaya bağlanmanın birbirleriyle yakından ilişkili olduğunu ve çevresel faktörlerden (örn., kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim durumu) etkilendiğini göstermişlerdir. Löker (1999) ise EABE'yle ölçülen ebeveynlere güvenli bağlanmanın daha az sosyal ve duygusal yalnızlık hissetmekle ilişkili olduğunu bulmuştur. Hortaçsu ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında güven, iletişim ve yabancılaşma alt boyutları Türk örnekleminde de gösterilmiş

olmasına karşın, Löker'in (1999) çalışmasında bulunan üç faktörlü çözümün bu alt boyutlardan oldukça farklı olduğu görülmüştür.

EABE'nin kısa formu, Raja ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçüm daha sonra çeşitli çalışmalarda ergenlerde anne ve babaya olan bağlanma güvenliğini ölçmek için kullanılmıştır (örn., Buist, Dekovic, Meeus ve van Aken, 2002, 2004). EABE kısa formu Kumru (2002) tarafından Türk örnekleminde anne ve babaya bağlanmayı ölçmek için kullanılmış, toplam puanla hesaplanan bağlanma güvenliğinin erken ergenlik döneminde gösterilen empati ve kendini başkalarının yerine koyabilme davranışlarıyla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Raja ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilen EABE kısa formunun psikometrik özelliklerini Türk örnekleminde incelemektir. EABE, yukarıda belirtildiği gibi, daha önce Türkiye'de çeşitli çalışma (Hortaçsu ve ark., 1991) ve tezlerde (Kumru, 2002; Löker, 1999) anne ve babaya bağlanmayı ölçmek için kullanılmasına karşın, bu çalışmalarda ölçeğe ilişkin çelişkili bulgular elde edilmiş ve de kapsamlı bir güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmamıştır. Bu çalışmayla EABE kısa formunun faktör yapısı, yapı geçerliği ve test-tekrar test güvenirligi anne ve babaya bağlanma açısından ayrı ayrı incelenerek psikometrik özelliklerinin Türk örnekleminde sınanması amaçlanmaktadır. Bu çalışma çeşitli bağlanma ölçümlerinin (EABE; Armsden ve Greenberg, 1987; YİYE-II; Fraley, Waller ve Brennan, 2000) psikometrik özelliklerinin belirlenmesi için yürütülen bir çalışmanın bir bölümünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla, örneklem olarak bu

bağlanma ölçümlerinin her birinin kullanılmasının uygun olduğu, anne ve babaya olan duygusal bağların korunduğu ama yavaş yavaş yerini romantik ilişkilerde kurulan duygusal bağlara bıraktığı geç ergenlik dönemindeki (Allen ve ark., 1994; Hazan ve Zeiffman, 1994) üniversite öğrencileri kullanılmıştır.

Yapı geçerliği değerlendirmesi için, bağlanma ile kuramsal yakınlığı olan ve önceki çalışmalarda romantik bağlanma ölçümlerinin psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesinde kullanılan (Sümer, baskıda; Sümer ve Güngör, 1999) özsaygı, yalnızlıktan hoşlanma, onaylanmama kaygısı ve başkalarını memnun etme değişkenleri ile EABE kısa formu arasındaki ilişki incelenmiştir. EABE'yle ölçülen anne ve babaya bağlanmanın Armsden ve Greenberg'in (1987) bulguları doğrultusunda özsaygı ile olumlu yönde; Sümer ve Güngör (1999) ile Sümer (baskıda) çalışmalarını paralelinde ise yalnızlıktan hoşlanma, onaylanmama kaygısı ve başkalarını memnun etme ile ters yönde ilişkili olması beklenmektedir. Ayrıca ergenlik literatüründe EABE'yle yapılan çalışmalar doğrultusunda (örn., Buist ve ark., 2002; 2004) anne ve babaya bağlanma arasında olumlu yönde ilişki öngörülmektedir.

Yöntem

Örnekleme ve İşlem

Bu araştırmanın verileri farklı bağlanma ölçeklerinin psikometrik kalitesine ilişkin yürütülen bir çalışmadan alınmıştır (Sümer, Selçuk ve Günaydin, 2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okuyan 257 lisans öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların 116'sı (%45) kadın ve 141'i (%55) erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 20.86'dır ($S = 1.45$).

Katılımcılar demografik sorular ve ölçeklerden oluşan anket bataryasını gruplar halinde doldurmuşlardır. Katılımcılara çalışmanın ilişkileri hakkındaki duygu ve düşüncelerini belirlemek üzere yapıldığı söylenmiştir ve kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir, ancak test-tekrar test çalışmasının yapılabilmesi için kendilerini tanımlayacak bir numara belirtmeleri istenmiştir.

Test-tekrar test güvenilirliğini belirleyebilmek için Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri anne ve baba formları, katılımcılardan 85 kişi rastgele seçilerek altı hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Bu katılımcıların 36'sı (%43) kadın ve 48'i (%57) erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 20.21'dir ($S = 1.18$).

Veri Toplama Araçları

Demografik Ölçümler. Anketin ilk kısmında, katılımcıların yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerine yönelik sorular yer almıştır.

Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EABE). Anne-baba ve arkadaşlara bağlanmayı ölçmek için kullanılan "Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri" (EABE; Inventory of Parent and Peer Attachment), Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışmada, orijinali 28 maddeden oluşan EABE'nin Raja ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilen 12 maddelik kısa formu kullanılmıştır. EABE kısa formu, her biri dörder madde içeren Güven (örn., "Annem/babam duygularıma saygı gösterir"), İletişim (örn., "Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme/ babama anlatırım") ve Yabancılaşma (örn., "Anneme/babama kızgınlık duyuyorum") alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

Bu çalışmada EABE, 7 basamaklı ölçekler üzerinden değerlendirilmiştir (1 = asla, 7 = daima) ve katılımcılar tarafından hem anne hem de baba için cevaplandırılmıştır. Böylelikle, Güven, İletişim ve ters kodlanan Yabancılaşma alt ölçeklerinin toplanmasıyla toplam bağlanma puanı, anne ve baba için ayrı ayrı hesaplanabilmektedir.

EABE kısa formu, standart çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Önce, alandan üç uzman ölçekleri Türkçe'ye çevirmiştir. Üzerinde uzlaşılan Türkçe formlar daha sonra iki dili de çok iyi düzeyde bilen bir yüksek lisans öğrencisi tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir. Karşılaştırmalar sonucunda ölçeklere son şekli verilmiştir.

EABE kısa formunun faktör yapısı ve iç tutarlığına ilişkin bilgiler, bulgular bölümünde sunulmaktadır.

Rosenberg Özsaygı Envanteri. Özsaygı, Rosenberg'in (1965) on maddeden oluşan Özsaygı Envanteri ile ölçülmüştür. Bu ölçek, Türkçe'ye Çuhadaroğlu (1986) tarafından uyarlanmış ve Türk örneklemi üzerinde geçerlik ve güvenilirliği ilk olarak Çuhadaroğlu (1986) ve Tuğrul (1994) tarafından incelenmiştir. Bu çalışmada özsaygı 7 basamaklı ölçekler üzerinde değerlendirilmiştir (1 = hiç katılmıyorum, 7 = kesinlikle katılıyorum) ve yüksek düzeyde iç tutarlık katsayısı gözlenmiştir (Cronbach alfa = .89).

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği. Beck, Epstein, Harrison ve Emery (1983) tarafından geliştirilen 60 maddelik bu ölçek bağımlılığa ve özerkliğe dayalı kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek Türkçe'ye Şahin, Ulusoy ve Şahin (1993) tara-

findan uyarlanmıştır. Sosyotropi Ölçeği onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etmeyi ölçen alt ölçeklerden, Otonomi Ölçeği ise Kişisel Başarı, Özgürlük ve Yalnızlıktan Hoşlanma alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ebeveyn bağlanma deneyimleri ile kuramsal yakınlığı dikkate alınarak bu çalışmada, Sosyotropi Ölçeği'nin Onaylanmama Kaygısı, Ayrılık Kaygısı ve Başkalarını Memnun Etme alt ölçekleri ile Otonomi Ölçeği'nin Yalnızlıktan Hoşlanma alt ölçeği kullanılmıştır. Değerlendirmeler 7 basamaklı ölçekler üzerinde yapılmıştır (1 = beni hiç tanımlamıyor, 7 = bütünüyle beni tanımlıyor).

Onaylanmama kaygısını ölçen 10, ayrılık kaygısını ölçen 13, başkalarını memnun etmeyi ölçen 7 ve yalnızlıktan hoşlanmayı ölçen 6 madde bulunmaktadır. Bu çalışmada Cronbach alfa değerleri onaylanmama kaygısı için .81, ayrılık kaygısı için .84, başkalarını memnun etme için .64 ve yalnızlıktan hoşlanma için .64 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri'nin Faktör Yapısı

EABE kısa formunun faktör yapısını incelemek için anne ve baba formlarını oluşturan 12'şer madde üzerinde birbirinden bağımsız olarak varimaks rotasyonu ile temel bileşenler (faktör) analizi yapılmıştır. İlk analizlerde her iki form için özdeğeri 1'in üzerinde 2 faktör bulunmasına rağmen (anne formu için 5.21, 1.25; baba formu için 5.58, 1.12), özdeğerlerin ilk faktörden sonra keskin bir düşüş gösterdiği görülmüştür. Faktör sayısının saptanmasına ilişkin diğer ölçütler de (örn., Scree grafiği) tek faktörlü çözümün doğruluğunu destekle-

miştir. Tek faktörlü çözüm, toplam varyansın anne formu için %43.45'ini, baba formu içinse %46.52'sini açıklamıştır. EABA maddelerinin faktör yükleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Faktör yükleri incelendiğinde, 6. maddenin ("Annemin/babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkımsak istemem") hem anne hem de baba formlarında diğer maddelere kıyasla düşük yük aldığı görülmüştür (sırasıyla, -.31, -.10). Bu maddenin H istatistik değerlerinin de (maddenin genel olarak açıkladığı varyans) çok düşük olduğu gözlemlendiğinden (anne formu için, .09, baba formu için .01) daha sonraki analizlerde bağlanma puanının hesaplanmasında kullanılmamıştır.

Anne ve Baba Alt Ölçeklerinin İç Tutarlılığı

Anne ve baba için toplam bağlanma puanı hesaplanırken, görece düşük faktör yüklerine sahip olan 6. madde dikkate alınmamıştır. Bu madde çıkarıldığında, anne ve baba formları yüksek düzeyde iç tutarlık katsayısı göstermiştir. Cronbach alfa değerleri anne formu için .88, baba formu içinse .90 olarak bulunmuştur.

EABE Anne ve Baba Formlarının Geçerliliği

EABE anne ve baba toplam bağlanma puanlarıyla diğer temel değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyonları kullanılarak incelenmiştir (bkz., Tablo 2). Anneye ve babaya bağlanma ile özsaygı arasında ergen bağlanma literatürüyle tutarlı olarak (örn., Armsden ve Greenberg, 1987) pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (anneye bağlanma için $r = .26, p < .01$, babaya bağlanma için $r = .17, p < .01$). Ayrıca, babaya bağlanma güvenliği arttıkça onaylanmama kaygısının azaldığı görülmüştür ($r = -.13, p < .05$); ancak benzer bir ilişki anneye bağlanma ile ilgili olarak ortaya çıkmamıştır. Beklenenin aksine, anneye ve babaya bağlanma ile ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme ve yalnızlıktan hoşlanma arasında bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

Bunların yanında, anne ve babaya bağlanma toplam puanları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir ($r = .35, p < .01$).

Test-Tekrar Test Güvenirliği

Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri'nin test-tekrar test güvenirliliğini belirlemek için anne ve baba formları katılımcılardan rastgele seçilen bir gruba altı hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Yapılan analizler sonunda EABE'nin yüksek düzeyde test-tekrar test güvenirliliği gösterdiği bulunmuştur. Aralıklı olarak ölçülen anneye bağlanma puanları arasında .87, babaya bağlanma puanları arasında ise .88 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < .01$).

Tartışma

Bu çalışmada, Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri'nin (Armsden ve Greenberg, 1987) Raja ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilen kısa formunun faktör yapısı hem anne hem de babaya bağlanma için ayrı ayrı incelenerek güvenirlilik ve geçerliliği araştırılmıştır. Faktör analizleri sonucunda, Löker (1999) ve Kumru'nun (2002) çalışmalarıyla tutarlı olarak Güven, İletişim ve Yabancılaşma alt boyutlarının Türk örneğinde ortaya çıkmadığı görülmüştür. Buna karşılık, bu alt boyutlar toplanarak anne ve babaya bağlanma için ayrı ayrı oluşturulan EABE toplam

Tablo 1*EABE Anne ve Baba Formlarının Faktör Yükleri****Anne Formu**

1. Annem duygularıma saygı gösterir.	.76
2. Annem başka biri olsun isterdim.	-.66
3. Annem beni olduğum gibi kabul eder.	.73
4. Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	-.56
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	-.68
6. Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	-.31
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	.68
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.	.70
9. Anneme kızgınlık duyuyorum.	-.67
10. Annemden pek ilgi görmüyorum.	-.73
11. Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	.66
12. Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	.65

Baba Formu

1. Babam duygularıma saygı gösterir.	.74
2. Babam başka biri olsun isterdim.	-.70
3. Babam beni olduğum gibi kabul eder.	.70
4. Sorunlarım hakkında babamla konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	-.60
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	-.71
6. Babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	-.10
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir.	.72
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu babama anlatırım.	.71
9. Babama kızgınlık duyuyorum.	-.74
10. Babamdan pek ilgi görmüyorum.	-.76
11. Kızgın olduğumda babam anlayışlı olmaya çalışır.	.72
12. Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	.72

*1, 2, 3 ve 11. maddeler güven; 6, 7, 8 ve 12. maddeler iletişim; 4, 5, 9 ve 10. maddeler yabancılaşma alt boyutlarını oluşturmaktadır (Raja ve ark., 1992). 2. ve 6. maddeler ile yabancılaşma alt boyutunu oluşturan maddeler toplam bağlanma puanı hesaplanırken ters kodlanarak diğer maddelerle toplanmaktadır.

bağlanma alt ölçeklerinin hem anne hem de baba için yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu ve yüksek test-tekrar test güvenilirliği gösterdiği gözlenmiştir. Ayrıca, EABE Anne ve Baba alt ölçekleri arasındaki anlamlı ve

güçlü ilişki de ergen bağlanma literatürüyle tutarlı ve beklentiler doğrultusundadır.

EABE ile ölçülen anneye ve babaya bağlanmanın özsayı ile gösterdiği olumlu ilişki, gerek bağlanma kuramının sayıltıları gerekse

Tablo 2

EABE Anne ve Baba Toplam Bağlanma Puanlarının Birbirleriyle ve Diğer Temel Değişkenler ile Gösterdiği Korelasyonlar

	Babaya Bağlanma	Özsaygı	Onaylanmama Kaygısı	Ayrılık Kaygısı	Baskalarını Memnun Etme	Yalnızlıktan Hoşlanma
Anneye Bağlanma	.35**	.26**	-.07	.06	.03	-.04
Babaya Bağlanma	1	.17**	-.13*	-.09	-.01	.02

*p < .05, ** p < .01.

ergen bağlanması literatüründeki bulgularla örtüşmektedir (örn., Armsden ve Greenberg, 1987; Laible, Carlo ve Roesch, 2004).

EABE ile ölçülen bağlanma güvenliğinin ilişki gösterdiği bir başka değişken de onaylanmama kaygısıdır. Babaya güvenli bağlanma arttıkça onaylanmama kaygısının azaldığı bulunmuştur. Geleneksel olarak bağlanma araştırmalarında anne birincil bağlanma figürü olarak görülmüşse de bu, bağlanmanın sadece anneye geliştirilecek bir bağ olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Bowlby'ye (1969) göre insanlar birden fazla kişiyle bu bağı kurabilir. Van Ijzendoorn ve DeWolff (1997) yaptıkları bir meta-analizde, anneye ve babaya güvenli bağlanma oranlarının hemen hemen aynı olduğunu, baba duyarlılığı ve babaya bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve anneye güvenli bağlanma ile babaya güvenli bağlanma arasında orta düzeyde olumlu bir ilişki olduğunu göstermişlerdir. Çeşitli çalışmalarda da babaya bağlanmanın kişilik değişkenleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (örn., Williams ve Kelly, 2005). Bu bilgiler ışığında babaya duyulan bağlanma güvenliğinin onaylanmama kaygısını azalttığı yönündeki bulgumuz, EABE'nin geçerliğini destekler yöndedir.

EABE ile ölçülen bağlanma güvenliği yukarıda belirtilenler dışındaki temel değişken-

lerle anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Bu durum, çalışmadaki katılımcıların geç ergenlik ya da yetişkinliğin başı olarak kabul edilebilecek üniversite öğrencilerinden oluşmasıyla açıklanabilir. Ergenlikte bağlanma bileşenlerinin ebeveynlerden arkadaşlara ve romantik ilişki içinde bulunulan kişilere transfer edildiği göz önüne alınarak, bu geçişin hızlandığı geç ergenlikte EABE'nin yordama gücünün azalması beklenebilir. Dolayısıyla, geç ergenlikte bağlanma güvenliği ölçülürken romantik ilişki yaşanan kişilere olan duygusal bağları ölçen "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II" (Fraley ve ark., 2000) gibi araçların kullanılması, EABE'nin ise ergenlik döneminin başlangıcı ve ortasında tercih edilmesi önerilebilir.

Buna karşılık, Türk kültüründe sosyalleşme süreci sırasında duygusal bağlılığın (Kağıtçıbaşı, 1996) vurgulanması nedeniyle, anne ve babaya olan bağlanmanın bu dönemde de önemini koruyacağı öne sürülebilir. Yine de, EABE'nin psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi için ergenlik döneminin değişik gelişim aşamalarını oluşturan yaş gruplarının kullanılmaması bu çalışmanın önemli bir sınırlılığını oluşturmaktadır. İleride yapılacak çalışmaların, ergenliğin çeşitli dönemlerini karşılaştırarak EABE'nin hangi yaş aralıklarında kullanılmasının daha uygun olduğunu ortaya çıkarması gerekmektedir.

Ayrılık kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma ile EABE'yle ölçülen anne ve babaya bağlanma arasında anlamlı bir ilişki olmaması, romantik bağlanmanın alt boyutlarını oluşturan kaygı ve kaçınmayla yakından ilişkili olan bu temel değişkenlerin (Sümer ve Güngör, 1999), ebeveynlere bağlanma ölçümlerinin yapı geçerliğini sınamak için uygun olmaması ile de açıklanabilir. Armsden ve Greenberg (1987), çocuklukta ve yetişkinlikte gözlemlenen bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınmanın ergenlerde davranışsal olarak nasıl ortaya çıkacağına belirsiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu düşünce doğrultusunda, ergenlikte anne ve babaya bağlanmayı güven, iletişim ve yabancılaşma temelinde ölçen EABE'yle kaygı ve kaçınma boyutlarıyla kuramsal yakınlığı olan ayrılık kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma arasında bir ilişki olmaması beklenebilir.

Türk örneklemini kullanılarak yapılan daha önceki çalışmalarda EABE'yle ölçülen bağlanma güvenliğinin Löker'in (1999) çalışmasında yalnızlık (yaş aralığı = 12-25) ve Kumru'nun (2002) çalışmasında olumlu sosyal davranışlar (yaş aralığı = 11-15) ile ilişkili bulunmasının, ölçeğin ergenliğin çeşitli dönemlerinde yapı geçerliğine sahip olduğuna işaret ettiği öne sürülebilir. Buna rağmen, EABE'nin yapı geçerliğine sahip olduğu sonucuna varmak için şu ana kadar olan bulgular yeterli görünmemektedir. Yapı geçerliğine ilişkin sınırlılığın ortadan kaldırılabilmesi için EABE'nin, ergenlikte ebeveynlere olan bağlanmaya kuramsal yakınlığı bulunan başka değişkenlerle (örn., yaşamdan duyulan memnuniyet, stresle başa çıkma) sınanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, EABE ergenlikte anne ve babaya olan bağlanmayı ölçmek için kullanılabilir yüksek düzeyde iç tutarlığa ve test-tekerrar test güvenilirliğine sahip bir araç olarak ortaya çıkmasına rağmen, bulgular bu ölçümün yapı geçerliliğinin yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir. Yapı geçerliğindeki sınırlılıkların daha iyi anlaşılması ve ortadan kaldırılması için gelecekteki çalışmaların EABE'yi ergenliğin çeşitli dönemlerinde ve bu dönemlerde bağlanmayla kuramsal olarak ilişkili olması beklenen diğer temel değişkenlerle sınanması gerekmektedir. Ergenlikte bağlanmanın Türk örneklemi üzerinde ölçülmesine ilişkin çalışmaların yaygınlaşması ile, çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında önemli bir köprü görevi üstlenen ergenlikteki bağlanmanın araştırılması ve psikolojik sonuçlarının ortaya konulması için önemli bir engel ortadan kalkmış olacaktır.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist, 44*, 709-716.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Allen, J. P., & Land, D. (1999). Attachment in adolescence. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 434-465). New York: Guilford.
- Allen, J. P., Hauser, S. T., Bell, K. L., & O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem. *Child Development, 65*, 179-194.
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The Inventory of Parent and Peer Attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 16*, 427-451.

- Beck, A. T., Epstein, N., Harrison, R. P., & Emery, J. (1983). *Development of the Sociotropy-Autonomy Scale: A measure of personality factors in psychopathology*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Buist, K. L., Dekovic, M., Meeus, W., & van Aken, M. A. G. (2002). Developmental patterns in adolescent attachment to mother, father, and sibling. *Journal of Youth and Adolescence, 31*, 167-176.
- Buist, K. L., Dekovic, M., Meeus, W., & van Aken, M. A. G. (2004). The reciprocal relationship between early adolescent attachment and internalizing and externalizing problem behavior. *Journal of Adolescence, 27*, 251-266.
- Crowell, J. A., Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (1999). Measures of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 434-465). New York: Guilford.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology, 4*, 132-154.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*, 350-365.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 511-524.
- Hazan, C., & Zeifman, D. (1994). Sex and the psychological tether. In K. Bartholomew & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships, 5*, 151-178.
- Hortaçsu, N., Oral, A., & Yasak-Gültekin, Y. (1991). Factors affecting relationships of Turkish adolescents with parents and same-sex friends. *The Journal of Social Psychology, 131*, 413-426.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist, 1*, 180-186.
- Kenny, M. E. (1987). The extent and function of parental attachment among first-year college students. *Journal of Youth and Adolescence, 16*, 17-27.
- Kumru, A. (2002). *Prosocial behavior within the family context and its correlates among Turkish early adolescents*. Unpublished doctoral dissertation, Nebraska University, Nebraska.
- Laible, D. J., Carlo, G., & Roesch, S. C. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviors. *Journal of Adolescence, 27*, 703-716.
- Lopez, F. G., & Gover, M. R. (1993). Self-report measures of parent-adolescent attachment and separation-individuation: A selective review. *Journal of Counseling and Development, 71*, 560-569.
- Löker, Ö. (1999). *Differential effects of parent and peer attachment on social and emotional loneliness among adolescents*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L. B. (1979). Parental Bonding Instrument. *British Journal of Medical Psychology, 52*, 1-10.
- Raja, S. N., McGee, R., & Stanton, W. R. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 21*, 471-485.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Sümer, N. (baskıda). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Sümer, N., & Güngör D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleminde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*, 71-106.

- Sümer, N., Selçuk, E., & Günaydın, G. (2005). *Anne-baba tutum ve davranışlarının çocuğun duygusal gelişimi üzerindeki etkileri* (BAP-2005-01-04-01), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Şahin, N. H., Ulusoy, M., & Şahin, N. (1993). Exploring the sociotropy-autonomy dimensions in a sample of Turkish psychiatric patients. *Journal of Clinical Psychology, 49*, 751-763.
- Tuğrul, C. (1994). Alkoliklerin çocuklarının aile ortamlarındaki stress kaynakları, etkileri ve stresle başa çıkma yolları. *Türk Psikoloji Dergisi, 9*, 57-73.
- Van Ijzendoorn, M. H., & De Wolff, M. S. (1997). In search of the absent father – meta-analyses of infant-father attachment: A rejoinder to our discussants. *Child Development, 68*, 604-609.
- Waters, E., & Cummings, E. M. (2000). A secure base from which to explore close relationships. *Child Development, 71*, 164-172.
- West, M., Rose, M. S., Spreng, S., Sheldon-Keller, A., & Adam, K. (1998). Adolescent Attachment Questionnaire: A brief assessment of attachment in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 27*, 661 – 673.
- Williams, S. K., & Kelly, D. F. (2005). Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *Journal of Early Adolescence, 25*, 168-196.